

Podplukovník gšt. Ing. Richard Janderka

VOJENSKÁ DOKTRÍNA ČSFR A PRINCIPY OPERAČNÍHO UMĚNÍ

Zásady přijaté ve vojenské doktríně ČSFR, především v její vojenskotechnické stránce, ovlivňují jednak operační umění jako celek a také jeho dílčí části. Výrazný vliv vojenské doktríny se projeví na charakteru jednotlivých operací. Jednoznačně budou hlavním druhem operací pozemního vojska v Československé armádě **operace obranné, vedené pravděpodobně armádním sborem**. Významně se v operačním umění projeví i závazek nevlastnit, ba ani nevyrábět jaderné, nebo jiné ZHN, a také přijaté limity nejvyšších počtů hlavních druhů zbraní i bojové techniky.

Vojenská doktrína ČSFR má a bude mít také v blízké budoucnosti přímý i zprostředkovaný vliv na principy operačního umění, které jsou v podstatě dílčími principy vojenského umění. V současné době je možné za hlavní principy operačního umění uvést:

- udržování vysoké připravenosti vojsk k plnění úkolů,
- stanovení reálných cílů operace, které odpovídají dané situaci a možnostem vojsk,
- soustředění hlavního úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad protivníkem,
- dosažení překvapení vůči protivníkovi,
- palebné ničení protivníka na nejvyšší dosah palebných prostředků,
- vysoká pohyblivost vojsk a vedení manévru vojsky,
- aktivní vedení operací, jejich nepřetržitost, dosažení a udržení operační iniciativy,
- zachování bojeschopnosti vojsk a její obnovování,
- pevné a nepřetržité velení vojskům,
- organizace a udržování trvalé součinnosti vojsk,
- všestranné zabezpečení bojové činnosti v operacích (operační zabezpečení).

V současné době se stále častěji objevují názory, že je vyloučeno (nebo je málo pravděpodobné) nenadálé napadení státu protivníkem. Tyto názory pocházejí především z hodnocení vysokých možností a schopností průzkumu, zejména kosmického, ze smluv o mezinárodní kontrole velkých cvičení apod. Vzhledem k tomu se poměrně zmenšuje význam principu **"udržování vysoké připravenosti vojsk k plnění úkolu"**. Je však třeba posuzovat tento princip nejen z časového hlediska - to znamená, v jakých časech a lhůtách dosáhnou vojska stupně plné připravenosti, ale především jej chápat komplexně. To tedy znamená považovat vysokou připravenost vojsk za souhrn kvalitativních ukazatelů - jejich vycvičenost, zkušenosti i připravenost velitelů a štábů, připravenost techniky atd. Tento princip rovněž platí i v průběhu vlastního vedení operace, kdy vojska musí být vždy na vysokém stupni připravenosti k plnění úkolů ať v obraně, nebo v útoku.

Na základě mezinárodních úmluv, zmírňování mezinárodního napětí i celkového vojenskostrategického pojetí obrany státu i pod vlivem zásady rozumné obranné dostačnosti, dochází v ČSA k zásadnímu snižování počtů osob, bojové techniky i zbraní. Po

zrušení Varšavské smlouvy je ČSFR, na rozdíl od minulosti, prakticky odkázána pouze na využití svých sil a prostředků na svoji obranu. Tyto skutečnosti ještě více zvýrazňují úlohu principu **"stanovení reálných cílů operace, které odpovídají dané situaci a možnostem vojsk"**. Je zřejmé, že právě v současných podmínkách omezených možností ČSA bude velmi důležité stanovit reálné cíle operace. Je také pochopitelné, že v těchto úvahách je nutné brát zřetel zejména na sílu možného protivníka. Bude asi nereálný a neuskutečnitelný cíl obranné operace dosáhnout vítězství (úspěchu) proti protivníkovi představovaného armádou některé ze světových velmocí. V takovém případě bude nutné stanovit cíl operace jiný - např. zpomalovat postup protivníka, získávat čas na diplomatická jednání, ubránit strategicky významné prostory pro zachování totožnosti státu apod. Naopak v případě lokálního střetnutí s protivníkem přibližně stejně silným, nebo jen o málo silnějším, může být stanoven cíl obranné operace - zastavit protivníka na státní hranici, nedovolit mu proniknout do hloubky našeho území apod.

Jak již bylo uvedeno, vzhledem k jasné obrannému charakteru naší vojenské doktríny, povedou síly ČSA v naprosté většině operace obranné. To znamená, že i z tohoto hlediska je nutné posuzovat uplatňování principu **"soustředění hlavního úsilí a vytvoření nezbytné převahy nad protivníkem"**. Půjde tedy především o soustředování hlavního úsilí obrany k udržení určitého prostoru a dosahování výhodného poměru sil k zastavení útočícího protivníka. Vzhledem k omezeným silám a prostředkům to bude vyžadovat ještě větší umění velitelů i štábů v určení pravděpodobného hlavního úderu protivníka na základě průzkumu, důsledné uskutečnění propočtů i případný rychlý manévr silami a prostředky. Při vedení útočných operací (protiúderů) ke sražení protivníka za státní hranici, bude třeba nad ním vytvořit odpovídající převahu, která ovšem bude (vzhledem k omezeným silám a prostředkům) možná jen v úzkých úsecích i pásmech s nízkým počtem prostředků palebného ničení. V obou operacích není možné pochopitelně počítat s použitím JZ (ani jiných ZHN) k vytvoření potřebné převahy nad protivníkem. Významné místo a uplatnění bude mít tento princip v celkovém pojetí obrany ČSFR. Doktrína ukládá, že ČSA musí být připravena odrazit protivníka působícího z kteréhokoli směru na kteroukoli část území státu. Je nemožné a také neúčelné uvažovat o obraně republiky na všech směrech stejným úsilím, silami i prostředky. To znamená, že bude třeba výrazně soustředit síly a prostředky tam, kde dojde k největší úhroze napadení státu.

Jak jsem již uvedl, dosažení překvapení v současné době, kdy jsou na vysoké úrovni vyspělosti prostředky průzkumu všeho druhu, bude velmi obtížné, na strategickém stupni téměř vyloučeno. Tento stav je i důsledkem různých mezinárodních dohod, které zabezpečují vzájemnou informovanost států ve vojenské oblasti. (Doktrína: "...ČSFR je rozhodnuta podílet se na všech jednáních směřujících k posílení mezinárodní důvěry...") Přes tyto uvedené skutečnosti bude princip **"dosažení překvapení"** uplatňován v operačním měřítku, zejména u taktického stupně. V operačním měřítku to bude snaha dosáhnout překvapení z prostoro-rového i časového hlediska. V obranných operacích půjde o soustředění sil a prostředků na směrech, kde to protivník neočekává, také o překvapivé vedení protiztečí i protiúderů. V útočných operacích bude snaha překvapit protivníka v nenadálém zahájení operace na neočekávaném směru. Tento princip bude tedy úzce souviset s aktivností, utajením i soustředěním sil a prostředků.

Závazek ČSFR nevlastnit, nevyrábět, neskladovat jaderné, nebo jiné zbraně hromadného ničení, staví při ničení protivníka do rozhodující role jeho palebné ničení. Současné prostředky palebného ničení, které jsou ve výzbroji ČSA (prostředky mechanizovaného a tankového vojska, dělostřelecké, raketové i letecké) mají poměrně omezený dosah. Vzhledem k tomu bylo třeba změnit původní vyjádření principu "ničení protivníka v celé hloubce jeho sestavy" na zpřesněné znění - **"ničení protivníka do hloubky nejvyššího dosahu palebných prostředků"**. Rovněž další způsob ničení protivníka v hloubce použitím vzdušných výsadků, je v současné době výrazně omezen nedostatkem prostředků vzdušné přepravy. Hlavním

prostředkem ničení protivníka v hloubce je tedy letectvo a dělostřelectvo s velkým dostřelem i raketové vojsko (vše v podmínkách ČSA v omezeném množství), využití diverzních i průzkumných skupin. Tento princip tedy ani v současných podmínkách neztrácí na významu, ale bude obtížněji uskutečňován vzhledem k nedostatku vhodných prostředků ničení protivníka.

Zásady "rozumné obranné dostatečnosti" a nutnosti odrazení případného útoku protivníka z kteréhokoli směru vytváří požadavek na rychlé vedení manévru vojsky na ohrožený směr - tedy na uplatňování principu "**vysoké pohyblivosti vojsk**". Na základě těchto požadavků bude nutné mít část vojsk ČSA vysoce pohyblivých, schopných rychle vést manévry. Tato vojska by měla být rozmístěna ve vhodně zvoleném prostoru, v případě nutnosti uskutečnit přesun k zaujetí obrany k přehrazení útoku protivníka, nebo k vedení protiúderu. V tomto smyslu bude mít uvedený princip význam jak operační, tak strategický.

Vzhledem k předpokladu vedení převážně obranných operací v podmínkách ČSA může vzniknout nesprávný názor, že úloha principu "**aktivního vedení operací, jejich nepřetržitosti a dosažení i udržení operační iniciativy**" se poněkud zmenšuje, neboť útok je svou podstatou aktivnější než obrana, útočník má alespoň zpočátku vždy iniciativu. Je však třeba brát v úvahu, že jedním ze základních požadavků na vedení úspěšné obrany je její aktivnost, projevující se zejména palebným ničením protivníka, vedením protiztečí a protiúderů. Úkolem obranných operací je mimo jiné zabezpečit získání operační iniciativy, kterou bude mít zpočátku protivník. Proto musí být cílem obranné operace především zastavit postup protivníka, vytvořit podmínky k vedení útočné operace (protiúderu) pro získání operační iniciativy a znovuvládnutí ztraceného vlastního území. Tím se naplňují i ustanovení vojenské doktríny: "ničit aktivní činnosti pravidelných, nebo mobilizačně rozvinutých sil k obnovení území celistvosti a svrchovanosti státu..."

Jak již bylo uvedeno, vojenská doktrína jasně vyjadřuje stanovisko, že ČSFR nebude vlastnit, ani používat žádné ZHN. To však neznamená, že tyto zbraně nemůže použít možný protivník, což je ovšem vzhledem k současné mezinárodní situaci velmi málo pravděpodobné. Proto se i snižuje možnost rychlé ztráty bojeschopnosti vojsk po použití ZHN u operačního stupně. Je však nezbytné zvážit i skutečnost, že účinky současných konvenčních zbraní jsou tak velké, že jejich hromadné použití může znamenat vážné snížení bojeschopnosti (např. o tom svědčí zkušenosti z války u Perského zálivu). Proto princip "**zachování bojeschopnosti a její obnovování**" má i nadále svou plnou platnost, neboť jen bojeschopná vojska mohou plnit jakékoli úkoly. Podmínky pro uplatňování tohoto principu budou ale v současnosti poněkud jiné. Mohou zde působit jednak záporné faktory, jako např. omezené zdroje pro doplnění osob i techniky, velká účinnost konvenčních zbraní způsobující velké ztráty i možné havárie jaderných energetických zařízení (JEZ) a chemických závodů. Naopak kladně na bojeschopnost vojsk bude působit např. malá pravděpodobnost použití ZHN a také skutečnost, že operace budou vedeny pouze na vlastním území, což dává možnost využít zařízení a prostředků teritoria k obnově bojeschopnosti. Vedení převážně obranných operací rovněž povede ke snížení celkových ztrát.

Princip "**pevného a nepřetržitého velení vojskům**" bude možné uplatňovat lépe než v minulosti. Kladně se projeví především celkové zjednodušení organizačního členění ČSA (včetně pouze národního velení), nepoužívání ZHN, vedení operací jen na vlastním území (možnost využití všech dostupných prostředků a zařízení ke spojení, připravených již v míru), vedení obranných operací (velení je jednodušší než v operacích útočných) a také poměrně zkušený i připravený velitelský sbor. Jako záporné faktory ztěžující uplatňování tohoto principu bude působit nedostatek moderní spojovací a výpočetní techniky i počáteční problémy přechodu na novou organizaci armády.

Princip "**organizace a udržování trvalé součinnosti vojsk**" v podstatě neznamená oproti minulosti výrazné změny. Bude i nadále jednou z hlavních povinností velitelů a štábů. Velký význam bude mít organizace součinnosti především v obranných operacích. Projeví se

i celkové snížení počtů druhů vojsk účastnících se operace. Naopak bude nutné mnohem pečlivěji sladovat činnost pozemních vojsk s vojskem integrované protivzdušné obrany, s teritoriálními silami, prostředky a v budoucnosti i s vojskem územní obrany.

Rovněž princip "všeobecného zabezpečení bojové činnosti v operaci" si plně zachovává svůj význam i v současných podmínkách. Na jeho uplatňování budou mít vliv všeobecné podmínky přípravy a vedení operací, zejména, že operace budou vedeny pouze na vlastním území, což umožňuje využití všech zdrojů teritoria, přípravu vlastního území atd. Dojde také pravděpodobně k posílení některých druhů operačního zabezpečení (např. ženijního), a naopak k zeslabení úlohy jiných (např. chemického).

Jak je zřejmé z uvedených závěrů, principy operačního umění v podmínkách uplatňování nové vojenské doktríny v žádném případě neztrácí svou platnost. Budou ale těmito podmínkami ovlivňovány, dále se budou rozvíjet a záleží na velitelích i štábech, jak je dokážou tvořivě uplatňovat.

Podplukovník Ing. Luděk Hodboď

NEJEN K BRIGÁDNÍ ORGANIZACI

V poslední době se lze poměrně často setkat na stránkách vojenského odborného tisku s různými názory k uvažovaným změnám platné "divizní" organizace ČSA na "brigádní". V naprosté většině je zatím toto opatření doporučováno, přičemž hlavním argumentem pro jeho přijetí je zdůvodnění, že uspořádání prapor-brigáda-armádní sbor je oproti současnému členění prapor-pluk-divize-armáda (již zrušenému) pružnější, a lépe proto vyhovuje vzhledem k nejpravděpodobnějšímu možnému charakteru ohrožení státu. Tak je tomu např. ve dvou článcích zveřejněných pod stejným názvem K profesionalizaci a struktuře ozbrojených sil, jejichž autory jsou plk. Ing. L. Klíma, CSc. (VM č. 3/1991) a plk. v zál. doc. Ing. Z. Hron, CSc. (VM č. 8/1991), v nichž je mimo jiné vysloven názor, že "... základní operačně taktickou jednotkou pozemního vojska by měla být brigáda zahrnující 4 až 6 praporů..." Ing. M. Štembera, CSc. v článku Problémy profesionalizace ČSA (VM č. 3/1991) vyslovuje názor, že "... jako nejúčinnější se jeví organizační schéma prapor-brigáda-armádní sbor, přičemž pevnou organizační strukturu by měl pouze prapor a brigáda".

Na uvedených myšlenkách mi nejvíce vadí to, že nejsou podle mého názoru podloženy argumenty a zdůvodněny. Osobně se závěrem, že brigádní organizace s vypuštěním divizního stupně je pružnější, nesouhlasím. Totiž vypustím-li z hierarchie velení jeden stupeň ještě neznamená, že tím zrychlím a zkvalitním velení. Chtěl bych to dokumentovat na následujícím příkladu.

Armádní sbor může mít různý počet divizí v závislosti na úkolu, směru, který brání i možnostech armády jako celku. V následujícím propočtu vycházím z předpokladu, že as může mít 4 divize, z toho při obraně státní hranice mohou 3 divize plnit úkol v jeho prvním sledu.